

Sensurveiledning sos 1000 *Innføring i sosiologi, v16.*

Svar på tre av de fire oppgavene. Hver oppgave teller 1/3. Bruke tiden effektivt. Ikke skriv for langt, 2-4 sider for hver oppgave er passelig.

Oppgave 1.

I sosiologien sier vi ofte at virkeligheten er sosialt konstruert (Engelsk: Social construction of reality). Forklar hva dette innebærer og gi eksempler. Gjør i denne sammenhengen også rede for «Thomas-teoremet». Drøft deretter hvordan sosial virkelighetskonstruksjon kan ha betydning for makt og innflytelse, for eksempel i politiske stridsspørsmål.

Hovedpoenget er at måten en opplever virkeligheten på, er et subjektivt fenomen. Det vil si at «virkeligheten» kan fremstå forskjellig for ulike personer, avhengig av kunnskap, erfaring, læring, tro, verdier m.v.. Når vi snakker om «sosial virkelighetskonstruksjon», er det fordi måten en ser virkeligheten på skapes i en sosial sammenheng, i samspill med og under påvirkning av andre. Kulturen spiller naturligvis en viktig rolle her.

Thomas-teoremet sier at «hvis mennesker tolker situasjoner som virkelige, blir de virkelige i sine konsekvenser». Det betyr at mennesker handler ut fra hvordan de tolker de situasjonene de opplever, observerer eller får informasjon om.

Sosial virkelighetskonstruksjon er også et spørsmål om makt. Det å forvalte sannheten, og å bestemme hva slags argumenter og data som skal tillegges vekt, gir innflytelse. Dette gjelder f.eks. i politikken. Når det er strid om politiske spørsmål, er det ofte fordi ulike virkelighetsoppfatninger kolliderer. Et eksempel er klimadebatten. Et annet er spørsmålet om hva slags konsekvenser som følger av innvandring.

Oppgave 2.

I A-magasinet 26.04.13 er det en reportasje om oppklaringen av et drap, der Arild har tatt livet av Bilal etter en krangel. Etterpå har Kjetil hjulpet til med å fjerne liket og spor etter drapet. Les det som står om Arild og Kjetil. Gjør rede for teorier om kriminalitet som kan brukes for å forklare Arilds og Kjetils situasjon. Gjør deretter rede for andre teorier som kan forklare hvorfor en del unge mennesker havner i en kriminell løpebane.

Mest nærliggende forklaringer finnes i teoriene om sosialiseringssvikt og situasjonell drift. Disse bør utdypes og forklares. Det er også aktuelt å peke på tilknytningen til et kriminelt miljø/avvikende subkultur – differensiell assosiering.

Andre teorier som kan forklare ungdomskriminalitet kan være anomiteori (Merton), fremmedgjøring, stempingsteori og kontrollteori.

På utestedet Expressen treffer Bilal Arild (20), en kar han har pratet med på byen også tidligere. De forsøker å komme inn på Trompeten, men nektes adgang.

Arild har festet nærmest sammenhengende siden han kom ut av fengsel 30 dager tidligere, etter å ha sonet en dom på 2,5 års fengsel for flere ran og overfall. Rusmisbruk er hans måte å håndtere en verden på som har vært vanskelig så lenge han kan huske.

Foreldrene blir skilt da han er et par år gammel. Han bor hos moren til han er rundt 10, men på grunn av hennes rusproblemer og manglende omsorgsevne flytter han til faren.

Barnevernet er tidlig inne i bildet, men det blir ikke besluttet omsorgsovertagelse før han er 16 år gammel. Da har han allerede ruset seg i tre-fire år, på alkohol, hasj og beroligende midler. Han bor på fem forskjellige institusjoner til han er 18 år gammel. De siste to årene har han stort sett sit-

tet i fengsel, men den siste måneden har han bodd hos kompis eller en av foreldrene.

Nå er han på byen og vil feste, og ringer en tredje kompis, Kjetil (24). Idet Kjetil kommer inn til sentrum, står de to andre, ifølge hans senere forklaring, og krangler om et gram kokain som Bilal skal ha kjøpt, og som han nå anklager Arild for å ha stjålet. Den dårlige stemningen løser seg opp idet Arild «finner» kokainen på bakken.

Utpå natten bestemmer de seg for å reise hjem til Kjetil. Den kommunale leiligheten fungerer som et feststed for flere, fordi Kjetil misliker å sove alene. Kjetil, som også har et kriminelt rulleblad, har vært i kontakt med ulike hjelpeinstanser siden seksårsalderen. Fra 6. klasse følger han ikke ordinær skolegang. Det særskilte skoleopplegget greier han bare delvis å gjennomføre.

På veien til Kjetils bolig får de dro-

Oppgave 3.

I en rapport fra Statistisk Sentralbyrå (Sosial ulikhet i helse 1870-2006) finner vi følgende tekst:

«I 2005 ble Norge kåret av FN til verdens beste land å bo i for femte år på rad. Det er et uttalt mål at sosioøkonomiske ulikheter i helse, som for eksempel at lavt utdannede har mer hjerte-karsykdommer enn høyt utdannede, ikke er ønskelig. Det står blant annet i Stortingsmelding 16 (2002–2003), Resept for et sunnere Norge. Men til tross for dette er det dokumentert klare sosiale forskjeller i helse, og de relative forskjellene i helse mellom de på toppen og de på bunnen i det sosiale hierarkiet, er blant de høyeste i Europa. De sosiale forskjellene i helse danner en gradient gjennom befolkningen – jo lenger utdanning eller høyere inntekt du har, jo bedre helse. Dette er dokumentert for en rekke helsemål, inkludert levealder, spedbarnsdødelighet og psykisk helse. Og ikke nok med det – helseforskjellene i Norge ser ut til å øke.»

Drøft mulige årsaker til sosiale forskjeller i helse. Bruk relevante sosiologiske begreper og teori.

Grunnleggende her er hvordan sosial ulikhet/lagdeling slår ut på ulike måter, som hver for seg og til sammen har konsekvenser for helsetilstand.

Et sentralt sett av årsaksvariabler er knyttet til livsstil. Viktigst her er kosthold, fysisk aktivitetsnivå og røyking. Typisk er at overvekt og livsstilsbetingede sykdommer (diabetes 2, lungekreft, kols..) er klart korrelert med sosioøkonomisk posisjon. En viktig forklaringsfaktor her er kulturelle ulikheter.

Kulturell kapital og habitus kan være relevante begrep her.

Utdanning har betydning for evne til å tilegne seg relevant kunnskap om sammenhenger mellom atferd og helse. Opplevelse av mestring henger også sammen med sosial posisjon, og har betydning, særlig for psykisk helse.

Mennesker med lav utdanning og i manuelle yrker er også mest utsatt for arbeidsbetingede lidelser som slitasje og skjelett- og muskelpåklager. I noen yrker er en også utsatt for andre fysiske påkjenninger, som støv, støy og kjemikalier. Statistikken viser her tydelige forskjeller i levekår mellom yrkesgrupper.

Det er også tydelige statistiske sammenhenger mellom oppvekstvilkår og helsetilstand i voksen alder. Dette gjelder både psykiske og somatiske lidelser.

Oppgave 4.

I en artikkel av statsminister Erna Solberg i Bergens Tidende 31.12.15, finner vi følgende tekst

«På nyttårsaftnen har jeg lyst til å dvele litt ved ett av særtrekkene som både kjennetegner og styrker det norske samfunnet - og som vi bør hegne om for fremtiden. Norge er blant de landene i verden hvor vi har størst tillit til hverandre. Vi stoler på naboer og kolleger, vi stoler på samfunnets institusjoner, og vi stoler på myndighetene. Ja, velgerne stoler også på oss folkevalgte.

Tilliten som preger Norge er en viktig ressurs for oss. Den bidrar ikke bare til å gjøre hverdagen enklere og smidigere - fordi vi slipper å frykte at vi skal bli lurt hele tiden, men er også medvirkende til lavere kriminalitet, bedre helse og et sunnere og mer effektivt byråkrati.»

Definér begrepet tillit. Gjør deretter rede for ulike former for tillit og for sammenhengen mellom tillit og sosial kapital.

Tillit handler om å ha positive forventninger til andres atferd og intensjoner i situasjoner som det er vanskelig å kontrollere, og der det er en mulighet for negative utfall. Tillit innebærer å akseptere sårbarhet i forhold til andres kompetanse og intensjoner.

I forholdet mellom mennesker som kjenner hverandre, snakker vi om *relasjonell tillit*. Tilliten kan være følelsesbetonet og *emosjonell* eller *affektiv*. Tillit kan også baseres på rasjonelle overveielser, f.eks. til faglig kompetanse. Da snakker vi om *kognitiv tillit*. Tillit til enkeltpersoner omtales også som *partikulær tillit*.

Vi kan også ha tillit til andre som vi ikke har noe personlig kjennskap til – eller til «folk flest». Det omtales som *generalisert tillit*. Tillit til organisasjoner eller myndigheter omtales som *institusjonell tillit*. Typisk for Norge og de nordiske landene er et høyt nivå av slik generalisert og institusjonell tillit.

Det statsministeren skriver om, er særlig den betydningen generell og institusjonell tillit har som sentrale forutsetninger for sosial kapital på samfunnsnivå. Forskning viser tydelig hvordan dette har betydning for økonomisk effektivitet, for hvordan samfunnsinstitusjonene fungerer, for forholdet mellom myndigheter og befolkning og for graden av konflikt og motsetninger. Dette er tema både i sosiologien, statsvitenskapen og økonomifagene, som illustrert i figuren:

